CZU: 351.08:35.077.6:342.57 https://doi.org/10.59295/mgrm2026.27

RELAȚIA INTERESE PUBLICE - POLITICI PUBLICE CA FACTOR INDISPENSABIL AL PROCESULUI DE PROMOVARE A DIVERSITAȚII ȘI INCLUZIUNII ÎN CADRUL INSTITUȚIILOR PUBLICE

Victor SACA,
doctor habilitat în științe politice,
profesor universitar,
Universitatea de Stat din Moldova,

Abstract: *The relationship between public interests and public policies is a key factor in the process of fostering participatory diversity and citizen inclusion in public life. This truth is determined by the following factors: first, the public interest is considered the driving force behind public policy and all phenomena and processes within the public administrative system, including the process of citizen participation. Secondly, public policy—through politicians and public officials—creates and fosters conditions favorable to the existence and expression of public interests and citizens' interests. Thirdly, the citizen gradually becomes the key figure in the relationship between public interest and public policy, drawing on their own capabilities and the influence of public institutions. Thus, the format comprising public interests, public policies, and citizen participation is a natural expression of the public administration system, including public administration reform.*

Keywords: *public interests, power, citizen, policies*

A cunoaște și a interpreta adecvat problematica științifică diversă a administrației publice, caracteristică unei societăți aflate în proces de democratizare și consolidare a democrației, dar și de modernizare administrativ-publică, presupune, de rând cu alte aspecte analitice inerente acestui domeniu științific, o analiză pe măsură a relației dintre interesul public și politicile publice, considerată, pe drept, un binom firesc de promovare a necesităților cetățenești în structurile complexe ale instituțiilor publice. Atare relație, examinată în contextul actual de reformare radicală a administrației publice locale de nivelul întâi și doi din Republica Moldova, implică iminent necesarul de a cunoaște un grad relativ înalt de sinteză a elementelor sale proprii, atât în variantele intra-, cât și în cele inter-, precum și interesul public-politică publică. Mai mult, în cazul nostru asistăm la o percepție complexă, dar și contradictorie, a indicilor administrativ-sintetici mai pronunțați atunci când relația respectivă o analizăm în consonanță directă, ca un întreg, cu nivelul existent nu doar de cunoștințe, ci și de convingeri, deprinderi, experiențe, abilități și capacități orientative și incluzive ale cetățenilor în parcursul dihotomic (evolutiv/involutiv, stabil/instabil, radical/parțial, accelerat/încetinit, constant/fluctuant, etc.) al instituțiilor publice.

Ambele ipostaze științifice, în format de interes public – politică publică și, respectiv, de influență a acestuia asupra implicării benevole și/sau impuse a cetățenilor în acțiuni, relații și politici publice, pot fi explicate, valorificate și monitorizate continuu în baza mai multor factori.

Unu, factorul definitoriu, în sens că interesul public fiind considerat pe drept izvorul și mobilul întregului sistem administrativ public, inclusiv politicii publice, necesită o definire conceptuală și structurală a lui, fie și *grosso modo*. În literatura științifică de specialitate există diferite abordări ale interesului public, corelate într-un fel sau altul cu problematica administrativă concretă. Astfel, urmărim abordări: social-juridică (axată pe norme juridice în explicarea interesului public, a acțiunilor și relațiilor administrative, protecției drepturilor cetățenești); economică (centrată pe interesul public prin acțiuni și relații economico-administrative de satisfacere a necesităților obiective și gestionare a resurselor economico-sociale); politică (orientată spre interesul public ca reflecție a opțiunilor colective, dar și personalizate politic și civil în contextul procesului politico-administrativ); instituțională (legată de interesul public ca urmare a conexiunilor dintre autorități și cetățeni, bazate pe principii, mecanisme și tehnologii administrative, proceduri decizionale de cauză-efect și

funcționale ale instituțiilor publice); socială (în care interesul public se manifestă în calitate de necesități sociale ale cetățenilor satisfăcute prin realizarea serviciilor publice); dinamică, când interesul public e conștientizat și interpretat ca fenomen complex în continuă mișcare, schimbare și/sau transformare socială *lato sensu* (socială propriu-zisă, economică, politică, mixtă și de altă natură), determinat în cele din urmă de procese ale modernizării, dezintegrării și/sau integrării administrativ-publice ș.a.

Deși abordările enunțate au câmpul lor specific de explicație a interesului public, ele se întretaie prin tangențe și conexiuni comune de manifestare ale juridicului, economicului, socialului, politicului, instituționalului, dinamicii, necesitând de la cercetător să țină cont de valorile și influențele lor deterministe și interacționiste, de interdependențele lor binoame, trinoame sau multidimensionale. Acest fapt rezultă îndeosebi din însăși logica actuală a complexității interdisciplinare în studiul, interpretarea și manifestarea interesului public.

Deci, astăzi teoria și practica interesului public se disting printr-un grad relativ mai înalt, comparativ cu până acum, de complexitate la capitolul abordării, fapt dedus și din denumirea publicației curente, în care autorul își propune ca scop investigativ examinarea acestui interes în raport cu politica publică, dar și cu procesele democratice și participative, precum și cu promovarea diversității și incluziunii în cadrul instituțiilor publice. Este, în fond, o încercare din literatura de specialitate de a defini interesul public ca un întreg, în diversele sale ipostaze, inclusiv în raporturile-cheie dintre cetățeni și instituții, cu influență reciprocă, ca urmare a procesului decizional.

De exemplu, cunoscutul cercetător moldovean în domeniul administrației publice, Sergiu Cornea, examinează interesul public drept rezultat al interacțiunii dintre autorități și cetățeni, în cadrul unui proces decizional transparent [1], fapt care acoperă semnificativ necesitățile conceptuale și realitățile actuale de percepere a acestui interes. La rândul său autorul articolului de față în publicațiile sale din ultimii ani cercetează interesul public (în calitate de necesități, utilități, avantaje, scopuri, valori) în contextul câmpului politic-administrativ, ca un construct complex al interacțiunii între diferite sfere, niveluri ale societății [2, p.38], dar și ca interacțiune între componentele de interes public, pe de o parte, și mecanismele de decizie politică, pe de altă parte [3, p.7]. În atare context decizional, ca dimensiune politică, care deține primul pârghiile de influență, poate oferi interesului public un caracter dinamic, evolutiv, atunci când depinde nemijlocit de factorul și de practica unui proces politico-instituțional reformator spre modernizare și post-modernizare și, respectiv, de schimbările efectiv posibile, în anumite limite geo-cronometrice, ce au loc în cadrul forțelor de guvernământ, de programele acestora de guvernare, axate pe anumite priorități politice recunoscute de societate.

Numai că un interes public real, aflat astăzi în reformare, poate corespunde unor rigori actuale ale modernizării și post-modernizării administrativ-democratice (în cazul Republicii Moldova, al reformelor administrative cu expresii euro-integraționiste de amalgamare voluntară și normativă) atunci când el nu doar necesită, ci și se impune obligatoriu să fie privit și susținut ca un bine comun al societății, prin reacția și influența adecvate ale publicului larg, ale cetățenilor, asupra proceselor reformatoare. De aceea, interesul public al unei țări în deplină și profundă reformare administrativă, cu orientări democratice spre euro-aderare, cum este acela al Republicii Moldova, trebuie să acopere neapărat și indicii săi principali definitorii, să fie recunoscut ca fenomen *sui-generis* în cadrul sistemului administrativ de către absoluta majoritate a forțelor politice, dar și civile din societate printr-un *acord public* (cum a fost acela din România în pragul aderării la UE), ceea ce pentru noi astăzi este încă destul de problematic din punct de vedere al practicii și capacităților administrative. Avem de fapt o societate cu comunități sociale și politice dezbinată, inclusiv în cadrul sistemului administrativ.

În pofida problemelor ce apar și există între teoria și practica administrativă gen moldovenesc, pătrunse de ciocnirea relativă între elementul democratic de ieri și de astăzi de natură tranzitorie, pe de o parte, și cel de astăzi și de mâine (de viitor) al consolidării democratice, pe de altă parte, totuși apelez din nou la cunoscuta mea definiție a interesului public sui generis *ca totalitate de trăsături obiective și subiective ale actorilor publici, membrilor publicului, legate de factorii necesității, utilității, avantajului, scopului, valorii ce influențează substanțial decizia publică și respectiv comportamentul, acțiunile și relațiile social-semnificative din societate [2, p.38, 3, p.14]*. Deși autorul, în alte publicații [4, p.13], consideră în mod autocritic că definiția

respectivă corespunde mai mult unui interes public original, deja cu substanță valorică acumulată, caracteristic unei societăți dezvoltate, totuși, în plan orientativ, spre noi realități de modernizare și postmodernizare, atare definiție acoperă, fie și nu în deplină măsură, și realitățile noastre curente. Ea reflectă astăzi, în condițiile reformării administrative de la noi, un proces evident de acumulare treptată de sens și de conținut: teleologic, tehnologic, procesual și valoric, cu efect public.

De aceea, din definiția respectivă putem deduce faptul că interesul public, prin impunerea lui de necesități, utilități și avantaje comune pentru întreaga comunitate de actori publici, colectivi și individuali, se manifestă concomitent drept mobil al politicii publice, iar de aici, astfel de interes, împreună cu politica publică, ca binom valoric real de manifestare, sunt, în viziunea mea, *cheia de boltă* a sistemului administrativ în ansamblu. Totodată, prin acea latură a definiției care reflectă direct mobilitatea și caracterul comportamentelor, acțiunilor și relațiilor din cadrul politicii publice, interesul public devine, în opinia mea, factor-cheie al diversității participative, o motivație aleasă de participare și incluziune a membrilor publicului, în general, și a actorilor publici instituționali, în particular, în anumite fenomene și procese social-administrative, atât *lato,* cât și *stricto sensu*.

Doi, factorul promotor al relației interese publice-politici publice. Un rol activ în implementarea și promovarea aceste-i relații îl au actorii-politicieni și actorii-funcționari (birocrați) publici, care în raport cu interesul public (ca exponenți sau purtători de interes), și cu incluziunea cetățenească, orientați ambii în ultima instanță spre realizarea acesteia, fac și promovează ceea ce numim în fond *politica publică* ca orientare, acțiune și activitate a structurilor puterii cu autoritate în raporturile sociale, drept răspuns la unele nevoi/necesități, probleme ale societății, inclusiv de incluziune sociopolitică a cetățenilor. Astfel, în relația respectivă, rolul prioritar de influență se transferă, în ultima instanță, la politica publică, care, prin eforturile comune și concrete ale actorilor menționați, are menirea-cheie să implementeze treptat și continuu interesul public, adică, eminamente, să subiectiveze, prin transformare și modernizare, obiectivitatea acestuia. În atare context, rolul și argumentele politicilor publice față de interesul public sunt menționate pe parcursul primelor două decenii ale secolului XXI în mai multe publicații științifice [5]. În majoritatea lor, politica și interesul se completează reciproc, ca două elemente fundamentale ale sistemului administrativ-public, interdependente ca impact funcțional și relațional asupra societății, a comunităților politice și civile ale acesteia.

În ordinea respectivă de idei și argumente o politică publică de succes față de interesul public (și de procesele participative și de incluziune – V.S,), este aceea pe care savantul James Anderson o definește drept un curs al acțiunii cu un scop precis, urmărit de un actor sau un grup de actori în abordarea unei probleme [6, p. 5]. Însă, în relația interese publice-politici publice capacitatea politicii publice poate în dese cazuri să corespundă și opiniei cercetătorului Tomas Dye, când ea e calificată drept ceea ce guvernele aleg să facă sau să nu facă [7, p. 4]. Mai mult ca atât, politica poate interveni și acolo, consideră Lincoln Allison, unde oamenii sunt în dezacord cu privire la evaluarea motivelor (inclusiv politice, de interes public- V.S.) și dispun de cel puțin unele procedee de a rezolva asemenea dezacorduri [8, p. 339].

Desigur, o politică publică cu un impact pozitiv, necesar și real așteptat, asupra interesului public și a proceselor integraționiste, incluzive în structurile administrației publice în ansamblu, este posibilă atunci când actorii respectivi, benevol, cu bună credință și voință, acceptă normele existente, care pot produce dezacorduri în domeniul politico-administrativ, doar dacă acestea sunt în limitele moralității și ale respectării *de iure* și *de facto* a drepturilor și îndatoririlor în societate. Limitele considerate necesare de a fi și funcționa a unei astfel de politici depind în viziunea mea direct de capacitățile comprehensive (de cunoaștere), axiologice (de apreciere) și praxiologice (practice) ale purtătorilor de interes public – actorilor publici, care din punct de vedere funcțional sunt chemați să cunoască, să conștientizeze și să activeze adecvat prin convingeri colective și individuale în cadrul acțiunii și activității pătrunse de dezacorduri publice, a relațiilor atât de conflict, cât și de consens politic și civic întru soluționarea pe cât e de posibil a problemelor existente în domeniul administrativ.

Deci, actorii publici, în persoana politicienilor și a funcționarilor publici, oferă, prin efortul lor complex, adesea contradictoriu la capitolul consens și colaborare, semnificație valorică și aplicativă politicii publice, adaptând-o la necesitățile, scopurile și modalitățile de existență și funcționare a interesului public și, desigur,

la procesele diversității și incluziunii administrative. Ne referim în special la un potențial multiaspectual de manifestare publică a actorilor. Ei în plan formativ, dar și evolutiv și al efectului, trebuie să corespundă unei formule complexe de natură socială *lato sensu*: *„a cunoaște - a fi iscusit, abil - a acționa”*, caracteristică diferitelor tipuri de actori sau agenți – politici, economici, sociali, culturali, științifici ș. a., desigur toți aceștea să manifeste necesarul de orientare șisuficientă pregătire administrativă. Formulă pe care autorul acestui studiu o supune adesea analizei în publicațiile sale, doar că cu un adresat specific abordărilor diferitelor domenii de manifestare ale actorului/agentului public.

Cât privește specificul formulei în cauză adaptat cadrului tematic al articolului curent, el depășește limitele raportului dintre interesul public și procesul decizional examinat de autor în unele publicații de până acum. În acest sens, formula respectivă este privită mai larg, axată pe relația dintre interes, politică și incluziunea cetățenilor în acțiuni și activități ale instituțiilor publice. Însă dat fiind că procesul decizional face parte din lumea politicului, ca factor esențial al acesteia de extindere, pătrundere și îmbinare cu toate fenomenele și procesele sociopolitice, atunci însăși relația dintre interesul public și diversitatea și incluziunea cetățenilor în structurile politice, are în felul său un caracter calificativ inovatoar în studiul de față, desigur sub influența în ultima instanță a raportului dintre interes și decizia politică.

Prin intermediul politicii publice, actorul se impune concomitent, în funcție de circumstanțe și capacități personale, drept purtător, promotor și reformator al interesului public și al procesului decizional, iar de aici același actor acoperă, în ultima instanță, cu sens public și procesele participative și incluzive ale cetățenilor în instituțiile administrative. În acest context formula actorului public vizavi de participarea și incluziunea cetățenilor presupune:

- Capacități speciale de cunoaștere adecvată de către actor a proceselor participative și incluzive, de îmbinare coerentă și la timp în anumiți parametri geo-cronometrici a cunoștințelor cu convigerile și deprinderile sale de evaluare despre orientarea eficientă a publicului și cetățeanului în aceste procese și ce e foarte important despre raportarea adecvată a acestor procese complexe la rigorile existente ale interesului național;
- Actorul public trebuie să demonstreze abilitate, iscusință în luarea deciziilor administrative privitor la asigurarea continuă a scopului, mijloacelor, procesului și rezultatului participării și incluziunii cetățenilor în cadrul instituțiilor publice, fapt ce va consolida evident în continuare calea și modalitățile necesare de cunoaștere și susținere de către cetățeni a interesului public și politicii publice;
- Actorul public necesită să se implice și să acționeze hotărât și la timp în procesul de diversificare, implementare și modernizare a politicii participative și incluzive a cetățenilor în structurile publice, ceea ce va conduce în ultima instanță nu doar la cunoașterea și susținerea de către cetățean a interesului public, ci și la transformarea lui valoric mentală și comportamentală în calitate de purtător fidel a acestu-i interes în acțiuni, activități și relații cu societatea și statul.

Însă, deplasându-ne de la ceea ce trebuie să facă un actor pubic pentru a se înscrie adecvat în raport cu interesul public și procesele participative și incluzive ale cetățenilor, la realitățile administrative propriu-zise ale Republicii Moldova, observăm că manifestarea aceluiași actor în cele trei ipostaze ale formulei specificate este una mai mult contradictorie, adesea cu discrepanțe evidente între ceea ce înseamnă a cunoaște, a fi iscusit, abil și a acționa întru progresul participativ și incluziv cetățenesc în relațiile sociopolitice instituționale. Practica politico-administrativă de aproape trei decenii și jumătate de independență a țării demonstrează că actorul public de la noi n-a acumulat încă suficientă capacitate, voință și continuitate valorică de a asigura real manifestări în masă ale unei armonii relative între componentele formulei enunțate, inclusiv față de procesele diversificării participative și incluzive ale cetățenilor.

Eficacitatea relației dintre interesele publice și politicile publice, în contextul diversității participative și al incluziunii publicului larg în relațiile sociopolitice instituționale, depinde mult de însăși caracterul și de orientările de facto, în sistemul administrativ public, ale relației dintre actorii politicieni și actorii funcționari publici. Și unii, și alții, dar și relația dintre ei necesită o analiză meritocratică, pe măsura realităților de impunere publică. În unele publicații de până acum, autorul, împreună cu alți cercetători în domeniu, a examinat legăturile dintre aceste două tipuri de actori publici prin prisma evaluării din perspectiva elaborării și

implementării politicilor publice [9]. Deşi, în cazul dat, actorii respectivi sunt examinaţi ca purtători şi promotori ai politicii publice la capitolul elaborării şi implementării, acest demers ştiinţific este, pentru tematica studiului de faţă, unul important, deoarece permite deja specificarea scopului şi a acţiunilor comune, dar şi distincte ale acestor actori privind influenţa, prin intermediul politicii publice, asupra interesului naţional, interesului public, proceselor de participare şi incluziune a cetăţenilor în relaţii sociopolitice şi socio-administrative.

Practica politico-administrativă din Republica Moldova demonstrează orientări şi activităţi complexe şi contradictorii ale politicienilor şi funcţionarilor publici în domeniul interesului public şi al modernizării/post-modernizării diversităţii participative şi incluzive. Din punct de vedere obiectiv, al statutului şi atribuţiilor fiecăruia din ei, rolul conex al actorilor respectivi în aria politică şi administrativă se distinge, de obicei prin element de subordonare, dar şi prin element de coordonare şi cooperare asupra problemelor administrative fundamentale de interes public, politică publică, inclusiv participativă. E semnificativ faptul că ambii actori, deopotrivă, sunt orientaţi la implementarea obiectivului-cheie, de bază al administraţiei publice – implementarea intereselor publice, intereselor cetăţeanului.

E bine cunoscut argumentul tradiţional (dar şi cu unele aspecte inovatoare) a unei societăţi actuale democratic consolidată şi avansată din spaţiul comunitar european, cu politici şi legislaţie, bine puse în valoare la capitolul elaborării şi implementării, în care relaţiile sociopolitice şi socio-administrative de rol în societate dintre politicieni şi funcţionarii publici se deosebesc prin caracter stabil şi eficient de subordonare, dar şi prin priorităţi comune de coordonare a problemelor de interes public şi de respectare a drepturilor şi libertăţilor cetăţeneşti. Aici ambii actori, cu nivelul lor specific de manifestare şi cu responsabilitate strict programată şi respectată într-un domeniu comun şi complex de activitate, sunt răspunzători faţă de cetăţeni atât prin succese reale, cât şi prin insuccese în acţiuni şi relaţii privind interesul public, bunăstarea cetăţenilor şi manifestarea publică reală, conform drepturilor şi libertăţilor asigurate. Astfel de societate este una legislativ şi funcţional deschisă (în baza normelor, principiilor şi funcţiilor politice şi administrative) diversităţii de participare cetăţenească şi de incluziune reală în câmpul sociopolitic al instituţiilor publice. Anume prin factorul diversităţii şi al incluziunii, orice guvernare este susţinută sau, dimpotrivă, devine taxată la alegeri de către cetăţeni. Atare relaţii publice democratice între politicieni şi funcţionari, dar şi între ambii actori, pe de o parte, şi cetăţeni, pe de altă parte, sunt caracteristice, de iure şi de facto, pentru absolut majoritatea statelor Uniunii Europene, precum şi, parţial, pentru unele state care, în prezent, prin acţiuni şi relaţii complexe de apropiere de UE în diverse domenii, aspiră la aderare.

Cât priveşte Republica Moldova, recunoscută astăzi de întreaga comunitate europeană în calitate de stat-candidat de aderare la UE şi, respectiv, admisă la negocieri de aderare, deja deschise şi aflate în desfăşurare, se caracterizează prin unele realizări ale proceselor reformatoare, dar şi prin diverse probleme privind activitatea şi relaţiile în comun ale politicienilor şi funcţionarilor publici. Ne referim atât la capitolul politică publică şi interes public, luate în parte şi ca un întreg, cât şi la eficienţa şi gradul de înţelegere de către ambii actori a necesităţilor cetăţeneşti, inclusiv ce ţin de factorul participării şi incluziunii în viaţa publică.

Actorii politicieni, de obicei sunt cei care obţin puterea prin intermediul partidelor politice, odată cu câştigarea votului electoral, după care se impun în calitate de deputaţi, primari, consilieri locali, raionali, municipali, dar şi de oficial numiţi pe criterii politice - miniştrii, secretarii de stat ş.a. Fiind o componentă-cheie a lumii politice aceşti actori devin şi componenta-cheie a procesului de guvernare, care elaborează politici publice, stabilesc agenda şi priorităţile acestora, inclusiv în raport cu interesul public, iau deciziile în cadrul procesului decizional şi îşi asumă răspunderea politică, atribuie sarcini funcţionarilor publici, realizează şi alte aspecte de guvernare.

Politicienii, ca actori publici, activează fie în relaţii cu funcţionarii deja aleşi prin concurs până la noua guvernare sau, cum arată practica administrativ-publică din Republica Moldova, în dese cazuri legitimează relaţii cu noi cadre de funcţionari, adică iniţiază concurs competitiv pentru alegerea unei noi echipe, considerată a fi mai bine pregătită profesional (însă în opinia noastră uneori fără o experienţă adecvată cerinţelor), mai devotată cauzei reformării administrativ-democratice, dar nu e exclus şi mai devotată interesului personal al politicianului (cu alte cuvinte în expresia populară „stăpânului"). Relaţia politician-

funcționar în raport cu interesul public și cu procesul participativ și incluziv al cetățenilor se bazează pe două criterii principale: criteriul politic (prin vot, numire oficială și concurs), caracteristic politicienilor, și criteriul profesional, de concurs competitiv, axat pe nivelul de cunoștințe, de abilități, de experiență, de cultură politico-administrativă și de devotament față de serviciul public, caracteristic funcționarilor publici. Însă acest din urmă criteriu nu înseamnă că de nivelul teoretico-aplicativ nu se ține cont și în procesul de avansare în funcție a politicienilor din domeniul politico-administrativ.

La rândul lor, funcționarii publici sunt acei actori, fără implicarea directă a cărora este imposibil de asigurat realizarea scopurilor programatice consimțite la nivel politic. Ei posedă și îndeplinesc o serie de atribuții care atât direct, cât și unele indirect, vizează problematica interesului public și cea a diversificării participative și incluzive: colectează informația și realizează analiza situației în domeniul politic-public; elaborează soluții și propuneri de politici publice; efectuează consultări cu actorii individuali, de grup și instituționali din sistemul administrației publice; planifică și prezintă argumente de asigurare eficientă a condițiilor evolutive de interes public, interes al cetățeanului; asigură implementarea, monitorizează procesul și rezultatele implementării de interes public, organizează evaluările acestuia în anumite dimensiuni geo-cronometrice (de timp și spațiu); își asumă răspunderea profesională cu privire la calitatea politicii publice de interes și participare a cetățeanului în relații publice.

Deci, conform accentelor atributive consemnate de autor, în activitatea și relațiile politicienilor și funcționarilor publici vizavi de interesul public și de procesele participative și incluzive ale cetățenilor în instituțiile publice, acești doi actori nu se deosebesc atât de mult funcțional prin manifestare publică unul de altul, cât se completează reciproc în aria administrației publice în general și în cea a interesului public, interes al cetățeanului în viața publică, în particular. Această deducție logică, de raționament relațional, nu înseamnă, desigur, o lipsă totală a unor elemente de risc care să complice relația dintre politician și funcționarul public. Printre astfel de elemente adesea întâlnite în practica administrației publice din Republica Moldova, menționăm: posibilități reale a unor politicieni de a adapta ideologic funcționarul public la tagma politică de grup și instituțională cu nuanțe de servilism și, respectiv, de a-l implica activ în procesul de manipulare a cetățeanului, a electoratului (de exemplu, în perioada guvernării Lucinschi sau celor două guvernări Voronin); delimitări slabe, în fond necorespunzătoare cerințelor, a rolurilor politicianului și funcționarului public în elaborarea și implementarea politicii de interes public și de diversificare participativă cetățenească; opunerea și rezistența unor funcționari publici atât din cadrul organelor administrative centrale, cât și locale de nivelul întâi și doi, de a accepta noi schimbări/reforme (de exemplu, în condițiile actuale ale Republicii Moldova) inițiate de guvernare în domeniul administrativ-public.

Pentru a asigura o funcționalitate cât de cât așteptată și dorită de cetățean, de publicul larg și de societate a aceste-i relații sunt necesare, în opinia mea, următoarele măsuri:

- demersuri speciale bine conturate la nivel de mentalitate și comportament ale actorilor politicieni și actorilor funcționari publici, care să conducă în ultima instanță nu la negare și disimulare a realităților conflictual-posibile între ei, ci la apropiere și îmbinare a pozițiilor vizavi de conceperea și punerea în valoare a necesității, utilității și avantajului comun de interes public și interes al cetățeanului;
- identificarea de soluții conexe de interes public și cetățenesc între politician și funcționar întru corelarea mai eficientă a unui echilibru relativ posibil de cunoștințe, informații, experiență și valori; de cunoștințe și entuziasm politic, energie politică, inovație politică; de flexibilitate politică și creativitate publică;
- asigurarea unui dialog public continuu între actori și cetățeni despre soluționarea în cadrul unor unități eficiente de timp a problemelor existente de interes public, participare și incluziune cetățenească;
- așa numita luptă dintre actori de influență publică asupra cetățenilor să fie una conformă limitelor normative administrativ-publice, politice, civice, ale moralității, care să corespundă vocației și profesiei (îmbinării acestora după Max Weber) politicianului și funcționarului public;
- dat fiind că politicianul este actorul care poartă în primul rând răspunderea politică față de cetățeni cu privire la politicile de interes public și incluzive cetățenești, este necesară o atitudine pe măsură a politicului în general în raport cu funcționarul public înarmat cu cunoștințe, convingeri și experiențe de care depinde pe parcurs și în final realizarea acestor politici.

Măsurile enunțate trebuie privite ca un întreg într-un format corelativ adecvat al actorilor de interes public, politică publică, participare și incluziune publică a cetățenilor. Anume în calitate de interacțiune și interdependență aceste măsuri pot asigura mai bine realizarea proceselor reformatoare nu doar pentru actori și cetățeni, ci și prin ei, prin eforturile lor comune.

Trei, factorul maturității publice a cetățeanului în câmpul politico-administrativ de manifestare și acumulare a valorilor publice, ca răspuns la impactul decizional al actorului public instituțional. Adică, eficiența relației interes public-politică publică depinde direct de gradul de maturitate al membrilor publicului larg și al cetățeanului în parte la capitolul diversitate și incluziune în activități ale instituțiilor publice. În acest context, este important a clarifica unele aspecte în rol de capacități ale cetățeanului de-a influența relația respectivă, iar de aici urmează nu atât întrebări, cât reacții, atitudini și evaluări cetățenești, ca componente firești ale potențialului de acțiune și relațional al publicului larg în raport cu instituțiile publice:

- Cum cetățeanul evaluează implicarea sa de către instituțiile publice în propriul proces decizional al acestora?;
- În ce măsură cetățeanul consideră că instituțiile publice sunt deschise pentru participarea publică și incluziunea publică?
- Cum publicul larg înțelege semnificația politicianului și funcționarului public ca purtători de interes public în raport cu interesele cetățeanului?;
- Ce politici publice mai relevante cunoaște și apreciază cetățeanul în raport cu interesul public și procesele participative și incluzive cetățenești?;
- Cum evaluează cetățeanul rolul politicianului și funcționarului public în procesul de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană?;
- Ce comparație mai relevantă a cetățeanului vizează relația dintre rolul structurilor Uniunii Europene față de procesul de aderare a Republicii Moldova la UE și rolul actual al clasei politice și funcționarilor publici din Moldova în domeniul reformării radicale a administrației publice?

Reacția cetățeanului la aceste și alte întrebări este una cu mai multe înțelesuri, uneori cu abateri de la firesc, determinată atât de capacitățile sale proprii, cât și de capacitatea instituțiilor publice de a influența procesul participativ și incluziv din câmpul administrației publice. Acestea sânt două aspecte-capacități care, în unele condiții (ale democrației administrative consolidate), se completează reciproc, sau, în alte condiții (tranzitorii spre democrație, cu manifestări preponderent hibride, adică democratic-autoritare), evoluează adesea, în funcție de slăbiciunea elementului democratic, ca aspecte în mare parte disparate.

Cât privește aspectul capacităților proprii cetățenești, acesta poate fi considerat o reflecție-cheie despre individ, care, deja în evaluările preclasice ale epocii Antice, se regăsea în renumitul enunț filosofic „om-unitate de măsură a tuturor lucrurilor" (Protagor). Dar ulterior și în evaluările clasice și post-clasice din epoca modernă și contemporană (inclusiv în relațiile sociopolitice actuale) despre individ ca unitate de măsură a politicului și politicii (e important astăzi să conștientizăm, de asemeni, despre cetățean ca unitate de măsură a relațiilor administrativ-publice – V. S.).

Atare aspect de capacități proprii ale cetățeanului, relativ influente asupra instituțiilor publice actuale, are în condițiile problematice de consolidare a democrației din Republica Moldova un caracter contradictoriu, cu reale devieri de la firesc, de la obiectivele țintă. Omul, cetățeanul nostru, care a fost la timpul său sub acoperirea și influența totală a manipulărilor regimului sovietic și parțial a celor post-sovietice, astăzi în regimul democratic de la noi continuă să fie unul, cum ar spune gânditorul francez din secolul al XIX-lea Alexis de Tocqueville în opera sa „Despre democrație în America", cu reminiscențe autoritare ale vechiului regim. Acest adevăr se regăsește în mod sintetic în mentalitatea, comportamentul, acțiunile și relațiile omului etapei actuale.

Ținând cont de impedimentele tradiționale ale individului actual legate de reminiscențele regimului vechi în mentalitate și comportament, dar și de problemele participative și incluzive ale cetățenilor condiționate de noile instituții publice, astăzi revin la ideea despre omul tranziției spre democrație și consolidării democratice din Republica Moldova, care poate fi considerat doar parțial unitate de măsură a politicii [10]. În sens că nivelul său de cunoștințe, convingeri, orientări și deprinderi democratice, de experiență democratică este astăzi insuficient pentru a-l percepe pe deplin *unitate de măsură a politicii*

publice vizavi de instituții, iar de aici și de interesul public. La nivelul de mentalitate și comportament al cetățeanului respectiv, are loc ciocnirea ideilor și valorilor noi și vechi, fapt ce provoacă manifestarea lui prin standarde duble (ciocnirea între mental și comportamental), și chiar prin standarde triple (ciocnirea între gândire, declarații și fapte).

Din cele relatate urmează o logică mult întâlnită în practica administrației publice: aspectul-capacități proprii ale cetățeanului față de instituțiile publice este unul relativ limitat de împrejurări publice și personale, unul cu caracter și potențial doar parțial definit în sens larg - social, economic, psihologic, spiritual. Dar și în sens strict politic și administrativ - de Homo Politicus, Homo Geo-politicus, om relativ autonom și, desigur, de om al activității și relațiilor administrativ-publice.

Aceste realități publice ale cetățeanului actual depind nu doar de lumea sa interioară (influențe psihologice), ci și de aspectul-capacități de influență a instituțiilor publice, care atât la general, cât și la particular, adesea slab implică cetățeanul în propriul său proces decizional. Ne referim la factorul participării publice, dar și la cel al incluziunii cetățeanului în cadrul decizionalului propriu-zis al instituțiilor publice.

De exemplu, documentele instituțiilor respective (inclusiv cele de importanță fundamentală în domeniu, cum ar fi Strategia de reformă a Administrației publice 2023-2030 [11]), elaborate și adoptate în ultimii cinci ani, n-au fost consultate direct cu cetățeanul, ci doar cu reprezentanți ai acestuia – primari, președinți de raioane, consilieri locali, reprezentanți ai mass-mediei și ai societății civile. În condițiile în care consultările publice sunt orientate preponderent spre structurile reprezentative, cetățeanul este lipsit, în mare parte, de posibilitatea de a influența după propria voință și capacitate instituția publică, considerând-o, pentru sine, în acest caz, inadecvat deschisă la capitolul scop, proces, dar și la capitolul rezultat decizional.

O cu totul altă situație și posibilitate pentru capacitățile publice ale cetățeanului le oferă participarea lui directă: la referendum (de exemplu, referendumul local din comuna Coșnița, raionul Dubăsari din 21 iunie 2026), la adunări ale colectivităților locale și la alte forme directe, acestea fiind pentru cetățean expresia concentrată a democrației locale și, respectiv, a necesităților sale firești de a se considera pe sine implicat real și nemijlocit în pregătirea și realizarea procesului-propriu zis participativ. Anume în cazul participării publice directe cetățeanul percepe mai bine gradul de deschidere a instituției publice în formularea, adoptarea și implementarea deciziei.

Totuși, în cazul Republicii Moldova mecanismul de participare directă a cetățenilor în procesul decizional al instituției publice se confruntă cu multiple probleme. El nu acoperă suficient necesitățile participative și incluzive ale cetățenilor. Principala problemă a mecanismului respectiv, în viziunea cercetătorului Sergiu Cornea, ține de gradul efectiv scăzut de implicare a cetățenilor în chestiunile publice locale , de vreme ce cadrul juridic actual prevede multiple forme de participare. Adică, acest mecanism de participare directă, consideră Sergiu Cornea, demonstrează un paradox aparent, determinat de combinația mai multor factori: relații deteriorate între populație și autoritățile locale; resurse insuficiente ale autorităților pentru a livra servicii de calitate; depopularea și migrația din mediul rural; informarea insuficientă a cetățenilor despre instrumentele de participare disponibile și scepticismul cu privire la capacitatea reală de a influența deciziile [12, p. 111-112]. O altă problemă, în opinia aceluiași cercetător, constă în faptul că formele de control cetățenesc asupra instituției publice au uneori un caracter formal (în cazul în care există), sunt coruptibile ori nu sunt eficiente...[13, p. 132]. Susțin întru-totul această opinie, fiindcă fenomenul controlului cetățenesc în raport cu instituția publică, ca criteriu important al democrației administrative, este poate cel mai ineficient și mai inadecvat cerințelor democratice în relațiile publice de la noi, pe parcursul anilor de independență a statului.

Problemele nominalizate și factorii determinativi ai nivelului relativ scăzut de implicare a cetățenilor în viața publică a structurilor administrative au un grad evident de manifestare și astăzi, în condițiile în care reforma administrației publice din Republica Moldova i-a dobândit amploare. Ne referim în special la procesele de amalgamare voluntară asupra cărora cetățenii încă nu au o influență suficientă. De exemplu, propunerea structurilor publice centrale privind amalgamarea voluntară, în format de cel puțin 3000 de locuitori la nivelul APL 1 și, posibil, de 10 raioane la nivelul APL 2, lansată ca proces de consultare cu administrația publică locală și cu cetățenii, încă nu a devenit una susținută în masă de către cetățeni.

Un rol aparte în percepția publică a cetățeanului îl are procesul de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană. În linii generale atare percepție publică este una favorabilă în câmpul politico-administrativ. Analiza ultimilor sondaje de opinie arată că 59,2% dintre cetățeni susțin aderarea Republicii Moldova la UE. În majoritatea cazurilor cetățenii asociază UE cu modernizarea și dezvoltarea economică, cu îmbunătățirea nivelului de trai, cu asimilarea directă a valorilor comunității europene. Totodată, aceiași cetățeni manifestă, în mare parte, neîncredere față de actorii politici interni care gestionează procesul de aderare, adică susțin mai mult ideea integrării europene decât înșăși actorii politici responsabili de implementarea ei. Deci, astăzi una dintre marile provocări ale statului Republica Moldova este, de rând cu apropierea și aderarea la UE, recâștigarea încrederii cetățenilor în instituțiile publice, în capacitatea actorilor politici și a funcționarilor publici de a realiza reformele administrative, inclusiv cele locale de nivelul unu și doi. Implicarea activă a cetățenilor în reformarea radicală a administrației publice rămâne a fi și în continuare principalul remediu de recâștigare a încrederii cetățenești în structurile publice.

Patru, factorul corelativ trinom de tip „interes public - politică publică - incluziune publică cetățenească", raportat ca un tot întreg la practica administrației publice din Republica Moldova. Acest factor este unul mai complex și mai complicat de conștientizat, explicat și realizat la justa valoare decât ceilalți, fiindcă reflectă o diversitate de conexiuni, inclusiv contradictorii, ca formă și conținut (nu rareori cu interacțiuni neconforme și neașteptate pentru cercetător), dintre cele trei fenomene de natură publică - interes, politică, incluziune. Potențialul și capacitatea de manifestare a factorului respectiv, depinde direct în afară de gradul de maturitate a lumii sale interioare, de capacitățile reale de influență a diferitelor sfere ale vieții sociale - economică, socială propriu-zisă, politică, culturală ș. a., care au ieșire directă asupra activității și relațiilor administrativ-publice. Anume prin energetica și activismul de manifestare și influență publică a economicului, socialului, politicului, spiritual-culturalului, informaționalului, științificului, demograficului etc. se alimentează și se consolidează, în anumite dimensiuni de timp și spațiu, existența (bazicul) și suprastructura funcțională, ca un întreg, a interesului public, a politicii publice și a incluziunii cetățenești, în albia specifică și de ansamblu a administrației publice.

Dacă pornim de la realitățile publice ale Republicii Moldova din ultimii ani, observăm că greutatea specifică a celor trei componente în cadrul formatului respectiv variază atât ca obiectivitate, cât și ca subiectivitate. Pe prim plan se impune, desigur, componenta interesului public, fapt demonstrat deja de calitatea ei de mobil al politicii publice, al procesului participativ și incluziv al cetățenilor și al sistemului administrativ-public în general. Latura obiectivă și subiectivă a acestui interes este exprimată de obicei în statutul și poziția socială a purtătorilor săi (actorului politic, funcționarului public), dar și în nivelul de conștientizare și promovare a acestuia/acesteia, care provoacă și pun în mișcare, prin intermediul actorilor, capacitățile politicii publice, inclusiv în domeniul participativ și incluziv al cetățenilor.

E semnificativ faptul că aceiași purtători de interes public, devenind în ultima instanță și purtători/promotori de politici publice o transformă și o realizează pe aceasta, mai întâi, prin prisma interesului, apoi și a criteriului politic. Atare politică, într-un format public democratic avansat și consolidat, este chemată să țină cont de necesitățile interesului public și ale cetățeanului, dar și de necesitățile politico-publice proprii privind modernizarea și post-modernizarea condițiilor obiective de manifestare a interesului public și a participării publice a cetățeanului.

Totodată, în funcție de capacitățile reale de participare și incluziune publică a cetățenilor, inclusiv în procesul decizional, precum și de efectuarea controlului cetățenesc asupra instituției publice (în democrația administrativă reală, supusă reformării actuale), componenta cetățean se regăsește nu doar prin declarații, ci și prin fapte concrete de schimbare și modernizare/post-modernizare a politicii, întru asigurarea unor condiții favorabile interesului public. Astfel, cetățeanul devine criteriul principal al politicii publice, *alfa și omega* acesteia, acela care, în ultima instanță, poate să actualizeze sau să reactualizeze însăși relația interes public-politică publică. Desigur, e vorba despre cetățeanul antrenat activ în relațiile socio- și politico-publice, în activități publice, cetățeanul participant la procesul politic, cetățeanul activist privind procesul decizional și controlul cetățenesc.

Deci, relația dintre cele trei componente publice ale sistemului administrativ se află în continuă interacțiune și interdependență, se completează reciproc. Este, în fond, o reciprocitate a lor relativă, la nivel teleologic (de scopuri), tehnologic (de mijloace), de proces și de efect public.

Trecând peste aceste raționamente complexe, prioritar teoretice, practica trinomului „interes public-politică publică-participare și incluziune publică" este mult mai complexă și contradictorie, se distinge în cazul Republicii Moldova nu doar prin element de completare, întregire reciprocă, ci și prin element de dezacord public, deja mai larg, ce vizează întregul format public alcătuit din cele trei componente, fapt urmărit adesea în activitatea și relațiile unor instituții publice, lideri politici, funcționari publici. Ne referim, într-un mod sau altul, la toate etapele de independență a statului, inclusiv la cea actuală, la instituții publice de diferite niveluri.

De exemplu, raportul dintre statut și gradul de conștientizare și evaluare a acestuia de către ex-președinții Republicii Moldova, P. Lucinschi și I. Dodon a fost unul, considerat de analiști, într-un dezacord evident. Ambii lideri, în timpul guvernării, tindeau mult, prin acțiuni de mobilizare a diferitor forțe politico-publice fidele, să obțină de la Parlament noi atribuții (în dezacord real cu Constituția țării) și să devină președinți ai statului, în calitatea lui de republică prezidențială, încalcând astfel prevederea constituțională despre stat ca republică parlamentară. Aceste demersuri insistente, dar, în fond, nereușite (chiar nereușit a fost și Referendumul republican din 1999 privind schimbarea statutului statului din republică parlamentară în republică prezidențială) ale acestor doi lideri de stat au provocat relații supratensionate între Parlament și Președinție. Ciocnirea dintre adepții și susținătorii Președinției, pe de o parte, și cei ai Parlamentului, pe de altă parte, se răsfrângea atunci rapid și direct, cu ajutorul mass-media, în dezacorduri serioase la toate nivelurile și în toate domeniile publice legate de trinomul „interes public-politică publică-participare și incluziune publică a cetățenilor".

Alte dezacorduri ce vizează trinomul respectiv sunt între promisiunile politicienilor din perioada campaniilor electorale (îndeosebi cele ce țin de salarizare, pensii ș. a.) și nerespectarea lor, deja, în calitate de lideri politici, în diferite funcții din cadrul politicilor publice. Aici menționăm în special problema salarizării, provocată îndeosebi de noua lege a salarizării, care a condus, în prezent, la nemulțumiri în masă ale mai multor categorii de cetățeni. Ne referim inclusiv la cadrele didactice, profesori, inclusiv universitari, conferențiari universitari și cercetători științifici universitari. Problema respectivă rămâne a fi efectul unei politici publice (inclusiv a educației) în discordanță cu interesul public și interesul cetățenesc, o politică cu nuanță declarativă evidentă din timpul campaniei electorale, iar actualmente, cu nerespectarea promisiunilor. Mai mult decât atât, deja astăzi există o politică de reduceri ale suplimentelor salariale, inclusiv pentru profesorii universitari, în jumătate, sau pentru conferențiari, cu 60 %.

Problemele ce apar în funcționarea trinomului „interes public-politică publică-participare și incluziune cetățenească" sunt determinate, de asemenea de legea bugetar-fiscală, care vizează real reducerea nivelului de trai a publicului larg; instabilitatea în timp a procesului de reformare a sistemului administrativ public (caracteristic diferitelor situații prin deficit de timp, timp pierdut, tărăgănare de timp, stagnare temporală și alte variante); întârzierea evidentă pe parcursul anilor de independență a țării a procesului de efectuare a unei reforme optime administrativ-teritoriale, care să corespundă celor trei componente ale trinomului respectiv; măsuri prioritar subiective, puțin eficiente în efectuarea amalgamării voluntare. În acest context, problemele nominalizate sunt cauzate în mare parte și de deficitul de utilizare rațională, de către actorii politici și funcționarii publici, a bunelor practici de reformare administrativă, acumulate în exterior, în special în țările cu indici istorici, geografici, sociali, demografici și, desigur, sociopolitici relativ similari cu cei ai Republicii Moldova, dar care au reușit, la timpul necesar, să efectueze reforme administrative.

În calitate de concluzii ale acestui studiu consider a puncta următoarele raționamente:

1. Relația interes public-politică publică reprezintă un binom firesc, dar și deosebit de important în aria teoretico-științifică și practică, având influență asupra sistemului administrativ-public actual. O astfel de relație întrunește capacități evaluative de mobilizare a interesului public în raport cu politica publică și cu toate fenomenele cu caracter public ale sistemului respectiv. Drept argument principal al acestei evaluări servesc posibilitățile reale (într-un regim democratic) ale interesului public, prin intermediul exponenților și purtătorilor săi (instituțiilor de stat, actorilor politici, funcționarilor publici), să se extindă, să se includă

și să se îmbine adecvat în lumea politico-publică nu doar cu fenomenele publice propriu-zise, ci și cu cele mixte – economico-administrative, socio-administrative, cultural-administrative etc.

2. Odată cu impactul iminent al interesului public asupra politicii publice, purtătorii de interes public devin, concomitent, și purtători, și promotori ai acesteia. Aceștia, în funcție de capacitățile lor de a îmbina adecvat indicii obiectivității și cei ai subiectivității interesului public, devin promotori ai unei politici proactive față de acest interes, capabili să creeze și să actualizeze la timp condițiile favorabile (bazice și suprastructurale) pentru funcționarea acestuia. O politică publică democratică proactivă, cu rezultate așteptate, dorite de publicul larg, face relația interes public-politică publică mai consistentă, consolidată și mai eficientă la capitolul influență, una mai susținută de cetățeni. Doar că în condițiile actuale ale Republicii Moldova unele politici publice nu sunt democratic pro-active pentru interesul public, interesul cetățeanului.
3. Relația interes public-politică publică este iminent conexă cu procesul de promovare a diversității participative și incluzive a cetățenilor în relația cu instituțiile publice. Atare conexiune reflectă nu doar influențele interes-politică, ci și cele inverse, ale cetățeanului ca reacții cetățenești la aceste influențe. Desigur, într-un regim democratic avansat, cetățeanul nu se limitează doar la reacții simple față de impactul interes-politică, ci manifestă atitudini active, prin participări directe în procesul decizional și prin control cetățenesc asupra elaborării și implementării deciziilor. Un nivel relativ mai redus de participare a cetățeanului în procesul decizional și de influență asupra relației interes public-politică publică este caracteristic astăzi pentru Republica Moldova, fapt condiționat atât de capacitățile proprii, relativ scăzute, ale individului, cât și de influențele unor politici pro-pasive, formale (uneori, în prezent, pro-active în sens coruptibil) față de cetățeni.
4. Drept concluzie generală, se impune semnificația valorică a corelațiilor din cadrul formatului trinom de tip „interes public-politică publică-participare și incluziune cetățenească", care, în opinia autorului, oferă studiului un caracter complex, original și inovator. Aceste trei componente ale trinomului, respectiv, slab abordate până acum ca un întreg, se disting prin sinteze complexe, percepute în mod diferit de cercetători. În cazul Republicii Moldova, avem, în fond, o corelație relativă a componentelor respective, care nu asigură pe deplin completarea reciprocă, dorită și așteptată de societate. Este mai mult un trinom cu dezacorduri publice între părți, cu negări și auto-negări, fie din partea actorilor politici/funcționarilor publici (îndeosebi între actorii de guvernământ și opoziție), fie din partea cetățeanului. Acesta din urmă, prin atitudinea sa față de actorul politic și funcționarul instituției publice, încă nu a devenit criteriul principal al politicii publice (adică privit drept cetățean ca scop, și nu ca mijloc politic), dar nici al interesului public.

Pentru a îmbunătăți și moderniza relația interes public-politică publică ca factor indispensabil de promovare a diversității participative și incluzive a cetățenilor *propunem*:

- Autoritățile administrative să promoveze actorii politici și funcționarii în domeniul administrativ-public, în conformitate cu respectarea și menținerea unui echilibru relativ între două criterii cheie – profesional și de vocație. Plus la aceasta, să evalueze activitatea publică a actorilor prin implicarea de experți versați în domeniu, inclusiv a cetățeanului activist bine antrenat în relații publice, prin prisma cunoașterii adecvate, ca un întreg, și a fidelității reale, prin fapte, față de componentele trinomului interes public-politică publică-participare și incluziune cetățenească. Anume de gradul de cunoștințe, convingeri, deprinderi, abilități și vocație ale actorilor publici depinde, în ultima instanță, necesarul de claritate și coerență a scopului, mijloacelor, procesului și rezultatului promovării continue a acestui important format public trinom, în anumite dimensiuni de timp și spațiu.
- Dat fiind că obiectivul principal al actorilor relației interes public-politică publică este astăzi desfășurarea și realizarea unei reforme radicale a administrației publice (inclusiv administrativ-teritoriale) pe măsură, care să corespundă rigorilor interesului public național și local, și standardelor europene, sunt necesare eforturi publice cât mai consistente de *consens național prin semnarea unui acord național a majorității forțelor politice și civile din societate* vizavi de desfășurarea acestei reforme, de indicii ei de conținut (scop, mijloace, proces, rezultat), socio-economici, politici, culturali, temporali și finali. În acest sens,

responsabilii direcți de reformă trebuie să o perceapă ca pe o schimbare relativă, nu absolută. Totodată, ținând cont de enunțul lui Alvin Toffler că schimbarea este, de asemenea, inegală [14, p.18], realizată prin mișcări și viteze diferite, aceiași responsabili sunt chemați să înțeleagă adecvat reforma ca o schimbare inegală în timp, măsurabilă în anumite dimensiuni temporale, și să înțeleagă timpul ca principal etalon al reformei în schimbare. Anume această inegalitate a schimbării pe parcurs va necesita de la actori să își poziționeze rațional intervalele de timp ale tuturor indicilor reformei (în special ale amalgamării voluntare și normative), pentru a nu admite accelerări sau încetiniri arbitrare ale acesteia. Adică să identifice și să realizeze cât mai bine posibil calea și ritmul reformei, să selecteze reușit intervalele de timp a diferitelor evenimente a reformei.

- O dimensiune-cheie a aplicării principiilor interesului public și ale politicii publice este participarea cetățenească în procesul de reformare a administrației publice. De aceea, drept măsuri eficiente de diversificare și ameliorare a participării și incluziunii cetățenești pot fi: activități efective în comun, conform unor mecanisme comune, a specialiștilor din domeniile dreptului și administrației publice, care să conducă în ultima instanță la depășirea decalajului evident între cadrul juridic ce oferă diverse forme de participare și practica administrativă dominată de nivelul relativ scăzut de participare cetățenească; modernizarea activității centrelor administrativ-publice în vederea creșterii culturii administrative a cetățenilor, ca factor a participării publice; modernizarea mecanismelor de participare directă a cetățenilor prin diversificarea informării și consultanței prealabile; diversificarea formelor de implicare a cetățenilor în procesul decizional, în efectuarea controlului cetățenesc privind elaborarea și implementarea deciziilor; în lupta împotriva corupției la toate nivelurile administrativ-publice.
- Actualizarea în permanență a formatului de tip trinom, în contextul unei corelații mai strânse dintre activitățile și relațiile interne și externe ale actorilor politicieni și ale actorilor funcționari publici, îndeosebi activități și relații legate de reforma administrativ-publică și negocierile de aderare la Uniunea Europeană. Atare corelație înseamnă că integrarea europeană este un proces unic intern-extern, care presupune mai întâi europenizare din interior, transformarea instituțiilor și structurilor publice naționale și locale , consolidarea statului de drept, combaterea corupției, dar și dezvoltarea unei culturi politice și administrative democratice, creșterea imaginii statului Republica Moldova, a interesului ei național și public, precum și a politicilor publice naționale, inclusiv participative și incluzive, cetățenești, în structurile Uniunii Europene.

Bibliografie:

1. Cornea S. Transparența și responsabilitatea decizională a administrației publice. București: Ed. Economică, 2015.
2. Saca V. Semnificațiile intereselor publice în contextul câmpului politic-administrativ. În: Administrarea Publică. Revistă metodico-științifică trimestrială. Nr.3 (95), iulie-septembrie. Chișinău, 2017, pp. 33-45.
3. Saca V. Impactul intereselor publice asupra procesului decizional: repere teoretico-practice. În: Reformarea administrației publice locale – imperativ al modernizării Republicii Moldova. Materialele conferinței științifice internaționale din 10 noiembrie 2017. Chișinău: CEP USM, 2018, 245 p.
4. Saca V. Structura interesului public în condițiile societății în schimbare. În: Administrarea Publică. Revistă metodico-științifică trimestrială. Nr.2 (102), Chișinău, 2019, pp. 11-19.
5. Miroiu A. Politici publice. București: Politeia, 2012; Mungiu-Pippidi A., Ioniță S. Politici Publice. Iași: Polirom, 2002;
6. Iațco M. Politici publice în contextul transformărilor democratice. În: Moldoscopie (Probleme de analiză politică). Partea XXIII. Coord. V. Moșneaga, V. Saca. Chișinău: USM, 2003;
7. Saca V. Interese publice și relații publice: semnificații șui interacțiuni. În: Teoria și practica administrării publice. Materiale ale conferinței științifico-practice internaționale, 21 mai 2021. Chișinău: AAP, 2021 ș. a.
8. Anderson J. Public policy making (2nd ed.), Princeton, NJ, Houghton Mifflin, 1994.
9. Dye T. Understanding Public Policy (7th ed.) Englewood Cliffs, NJ, Prentice Hall, 1992.
10. Allison L. Politică. În: Oxford Dicționar de politică. Univers Enciclopedic, București, 2001, 526 p.

11. Saca V., Azizov N. Evaluarea politicienilor și funcționarilor publici din perspectiva elaborării și implementării politicilor publice: caracteristici și tendințe. În: Teoria și practica administrării publice. Materiale ale conferinței științifico-practice internaționale, 17 mai 2018 /col. red: Oleg Balan[et al.].- Chișinău: AAP, 2018, pp.28-32
12. Saca V. Particularitățile activității actorilor politici la micro-nivel (tema 7). În: Curriculum la unitatea de curs „Actorii relațiilor politice". Chișinău: USM, Moodle 2025.
13. Hotărârea Guvernului nr. 126 din 15 martie 2023 privind aprobarea Strategiei de reformă a administrației publice din Republica Moldova pentru anii 2023-2030. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2023.
14. Cornea S. Contextul administrativ și politic al descentralizării în Republica Moldova. În: Buletinul științific al Universității de Stat „B. P. Hașdeu" din Cahul: Studii Sociale. Nr. 1 (3), 2016.
15. Cornea S. Organizarea teritorială a puterii locale în Republica Moldova: abordare politologică și oportunități de reformare. Teză de doctor habilitat în științe politice. Chișinău, 2019, 328 p.
16. Toffler A. Șocul viitorului. București: ANTET și LUCMAN, 2002, 367 p. ISBN 973—8203-05-8